

บทความวิจัย

เรื่อง บทบาทชามูไรแห่งแคว้นชัตตีมะในการโค่นล้มระบอบโชกุน (ค.ศ.1858 – 1869)

โดย

นางสาว วรันธร วัฒนะนุพงษ์

รหัสนักศึกษา 05600727

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชื่อหัวข้อบทความวิจัย บทบาทชาмуไรแห่งแคว้นซัตสึมะในการโค่นล้มระบอบโชกุน (ค.ศ.1858 – 1869)

ชื่อ-นามสกุลนักศึกษา นางสาววรรันธร วัฒนะนุพงษ์ รหัสประจำตัว 05600727

ชื่อ-นามสกุลอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.เพชรดา ชุนอ่อน

สาขาวิชาเอก เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

คำสำคัญ โชกุน โทกุงาวะ แคว้นซัตสึมะ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายบทบาทของชาмуไรแคว้นซัตสึมะกับการโค่นล้มระบอบโชกุน โทกุงาวะในค.ศ.1858-1869 โดยเน้นการศึกษาสถานการณ์ทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจปลายยุคเอโดะที่ส่งผลให้แคว้นซัตสึมะต้องการโค่นล้มระบอบโชกุน ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นหลังจากโค่นล้มระบอบโชกุนสำเร็จ โดยศึกษาจากข้อมูลที่เป็นหนังสือ บทความ และเว็บไซต์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาмуไรแคว้นซัตสึมะแคว้นที่ยิ่งใหญ่ในช่วงเวลานั้นและมีชาмуไรที่มากความสามารถ ต้องการโค่นล้มระบอบโชกุนมาจาก โชกุนดำเนินนโยบายปิดประเทศและไม่สามารถดูแลเศรษฐกิจภายในได้จนเกิดผลกระทบตามมาในด้านการเมืองและสังคมทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ยากลำบาก นอกจากนี้อิทธิพลจากชาติตะวันตกก็เป็นปัจจัยสำคัญ รวมถึงการกระทำของโชกุนที่ขัดต่อองค์จักรพรรดิ นำไปสู่การวางแผนดำเนินการโค่นล้มระบอบโชกุน โดยมีแคว้นซัตสึมะเป็นแกนนำหลักที่สำคัญ จนระบอบโชกุนหมดบทบาทในญี่ปุ่นและองค์จักรพรรดิกลับมาใช้อำนาจจนถึงปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง บทบาทขามูไรแห่งแคว้นซัดส์มีะในการโค่นล้มระบอบโชกุน (ค.ศ.1858 – 1869)

บทความวิจัยชิ้นนี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก อาจารย์ ดร. เพชรดา ชุนอ่อน อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาตลอดจนการปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดหัวข้อจนบทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี ข้าพเจ้าตระหนักถึงความตั้งใจจริงและความทุ่มเทของอาจารย์ และขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณครอบครัวและคนรอบข้างของข้าพเจ้า ขอขอบคุณพ่อคุณแม่ พี่สาวทั้งสองคน อะตอม กิฟ พี่พลอย และเพื่อน ๆ ทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ตลอดจน ให้กำลังใจในช่วงที่พบเจอ อุปสรรคระหว่างทำงานวิจัย ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจไม่มากนักน้อย หากมีข้อบกพร่องหรือ ข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้และรับผิดชอบเพียงผู้เดียว

วรินทร์ วัฒนานุพงษ์

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ.....	ค
สารบัญรูปภาพ.....	ง
บทบาทชาмуไรแห่งแคว้นซัดสีมะในการโค่นล้มระบอบโซกุน.....	1
บรรณานุกรม.....	19

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1 แผนที่แคว้นซัตสึมะ.....	9
ภาพที่ 2 โซกุนโยชิโนบุ.....	13
ภาพที่ 3 ธงสีของแคว้นซัตสึมะในสงครามโบชิน.....	14
ภาพที่ 4 ภาพวาดจักรพรรดิเมจิ.....	15
ภาพที่ 5 การปะทะในยุทธการเซาชิโรยามะ.....	16
ภาพที่ 6 ไชโจ ทาคาโมริ.....	16

บทนำ

เศรษฐกิจของญี่ปุ่นตกต่ำลงเมื่อโชกุนโทกูงาวะใช้นโยบายการปิดประเทศในค.ศ.1639 ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมและการเมืองแปรผันไปด้วย เมื่อรัฐบาลมีนโยบายต่อต้านชาติตะวันตกและยึดถือแบบแผนการพัฒนาของตนเองที่ไม่พัฒนาและใช้มาตั้งแต่ครั้งที่ยังเปิดประเทศ ส่งผลให้เกิดแรงผลักดันจากทุกชนชั้นภายในประเทศที่ได้รับผลกระทบ ประจวบกับแรงกดดันจากภายนอกประเทศเมื่อประเทศตะวันตกเริ่มเข้าสู่ช่วงการขยายอำนาจและการล่าอาณานิคม ญี่ปุ่นเองที่เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญก็ถูกกดดันให้เปิดประเทศจากชาติตะวันตกคือ ฝรั่งเศส ฮอลันดา อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ปัญหาภายในที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขและปัญหาภายนอกที่เข้ามาใหม่ ทำให้โชกุนและรัฐบาลต้องรับมือกับทั้งสองฝ่ายอย่างยากลำบาก และในที่สุดเมื่อนายพลเรือจัตวาแมทธิว เพอร์รี่ของสหรัฐอเมริกา ได้นำกองกำลังเรือเข้ามากดดันญี่ปุ่นอีกครั้งในค.ศ.1854 ทำให้โชกุนต้องตัดสินใจลงนามในสนธิสัญญาทางการค้ากับต่างชาติครั้งแรกในรอบการปิดประเทศ และต่อมาได้ทำสนธิสัญญากับนายแฮริสอีกครั้ง เป็นสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมและเป็นการเปิดประเทศอีกครั้งอย่างสมบูรณ์โดยผลการขัดต่อองค์พระจักรพรรดิที่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชาวญี่ปุ่น ส่งผลให้การก่อกบฏในตอนแรกที่รุนแรงอยู่แล้ว เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น โชกุนไม่สามารถปราบปรามปัญหาที่เกิดจากประชาชนในประเทศได้ และไม่สามารถแก้ไขสนธิสัญญาได้เช่นกัน การใช้ชีวิตของประชาชนลำบากมากยิ่งขึ้นทั้งจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากรัฐบาลและชาวต่างชาติ เหล่ากลุ่มหัวรุนแรงจากแคว้นใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อญี่ปุ่นในช่วงนั้น และอยู่ฝั่งที่พยายามประนีประนอมความสัมพันธ์ของระบอบโชกุนกับองค์จักรพรรดิอย่างแคว้นซัตสึมะเริ่มใช้วิธีต่อต้านชาวตะวันตกตั้งแต่สร้างความวุ่นวายไปจนถึงการสังหารชีวิต โดยการกระทำทั้งหมดนั้นทำให้โชกุนต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบ และเมื่องบประมาณที่ต้องชดเชยค่าเสียหายไม่เพียงพอ การขูดรีดประชาชนนั้นก็เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการที่โชกุนปล่อยให้ชาติตะวันตกเดินเรือเข้ามาใกล้พระที่นั่ง ทำให้ความพยายามประนีประนอมเปลี่ยนเป็นความเกลียดชังที่มีต่อโชกุน และในที่สุดเมื่อการปะทะของแคว้นซัตสึมะ แคว้นขนาดใหญ่ทางตอนใต้ของประเทศญี่ปุ่นที่อยู่ไกลจากเมืองหลวงเอโดะ 1,300 กิโลเมตร แต่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการทหารเนื่องจากมีผู้นำที่วิสัยทัศน์ก้าวไกลในช่วงระยะเวลานั้นคือซิมะสึ และตัวซิมะสึรวมถึงซามูไรหลายนายในแคว้นซัตสึมะก็รับราชการในราชสำนักด้วย ผลจากการปะทะกับชาติตะวันตกปรากฏว่ากองกำลังของแคว้นซัตสึมะนั้นไม่สามารถสู้กับยุทธโศภณกรรมของตะวันตกได้เลย ทำให้แคว้นซัตสึมะตัดสินใจที่จะหันหน้าเข้าต้อนรับตะวันตกและตั้งใจจะล้มระบอบโชกุนที่อ่อนแอเพื่อคืนอำนาจให้แก่องค์จักรพรรดิ โดยวางแผนหลอกล่อให้รัฐบาลโชกุนคิดว่ารัฐบาลยังมีกองกำลังจากแคว้นซัตสึมะคอยสนับสนุนและมีอำนาจมากพอที่จะปราบกลุ่มคนที่ต้องการล้มอำนาจของตน ซึ่งท้ายที่สุดแผนการนี้ก็สำเร็จลุล่วง จากความสำคัญของแคว้นซัตสึมะที่มีผลต่อการล้มระบอบโชกุน ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาสถานการณ์ทางการเมืองของญี่ปุ่นในช่วงปลายยุคเอโดะ และบทบาทของซามูไรแคว้นซัตสึมะที่มีอิทธิพลต่อการล่มสลายของระบอบโชกุน

สถานการณ์ทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจปลายสมัยโทกูงาวะ

ญี่ปุ่นปกครองประเทศด้วยระบอบโชกุนตั้งแต่ค.ศ.1603 ภายใต้การปกครองนี้เกิดเหตุการณ์สำคัญคือการปิดประเทศในค.ศ. 1639 - ค.ศ. 1854 การปิดประเทศเกิดขึ้นจากการที่เกรงกลัวอำนาจจากตะวันตกจะแผ่ขยายเข้ามา แต่กลับส่งผลกระทบต่อภายในประเทศเอง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และอุดมการณ์ที่เปลี่ยนไป กล่าวคือเมื่อปิดประเทศทำให้ไม่มีการสู้รบ เหล่านักรบหรือซามูไรจึงไม่มีรายได้ที่เพียงพอ ชาวนาผลิตผลผลิตก็ถูกรีดไถทั้งจากเหล่าซามูไรที่ขาดรายได้และจากรัฐบาลเองที่ยังใช้แผนเศรษฐกิจแบบเดิมมาอย่างยาวนาน มีเพียงชนชั้นพ่อค้าที่เจริญรุ่งเรืองขึ้น นอกจากนั้นยังเปลี่ยนให้ประชาชนหันมานับถือลัทธิขงจื้อแทนชินโตที่พระจักรพรรดินับถือ การเปลี่ยนมาให้ซามูไรเลื่อนชั้นจากฐานะทางสังคมแทนความสามารถ สร้างความไม่พอใจให้กับเหล่าซามูไรมากมาย นอกจากนี้รัฐบาลยังทำให้ประชาชนหลายชนชั้นหมดความศรัทธาที่จะให้โชกุนมีอำนาจแทนองค์จักรพรรดิ เมื่อต่อมาในค.ศ.1853 ที่นายพลจัตวา แมทธิว เพอร์รี่เข้ามาบังคับให้เปิดประเทศ และที่ปรึกษาโชกุนชื่อ อีอิ นาโอสึเกะได้ทำการลงนามสัญญาที่สร้างความลำบากต่อประชาชนในประเทศโดยขัดพระราชคำสั่งขององค์จักรพรรดิ ก่อให้เกิดความวุ่นวายจากกลุ่มคนต่างๆ ก่อกบฏและความวุ่นวายขึ้นในประเทศ เพื่อต้องการขับไล่ชาวต่างชาติและคืนอำนาจแก่องค์จักรพรรดิ หนึ่งในแกนนำที่เป็นกองกำลังสำคัญก็คือ ซามูไรแห่งแคว้นซัตสึมะ ที่จงรักภักดีต่อองค์จักรพรรดิเสมอมา เป็นแกนนำในการก่อกบฏเหล่าชาวต่างชาติในประเทศ จนเกิดความวุ่นวายที่ทำให้รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาได้ และแสดงความพ่ายแพ้ออกมาเมื่อซัตสึมะไม่เข้าเป็นส่วนร่วมในการปราบกองกำลังของโชชูที่ต้องการล้มระบอบโชกุน จนสามารถทำให้องค์จักรพรรดิกลับมาใช้อำนาจในญี่ปุ่นได้จนถึงปัจจุบัน และด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาถึงวิถีและกระบวนการที่ซามูไรแห่งแคว้นซัตสึมะสามารถนำอำนาจของจักรพรรดิให้กลับมาปกครองญี่ปุ่นได้อีกครั้ง และคงอยู่อย่างมั่นคงมาจนถึงปัจจุบัน

การปิดประเทศของญี่ปุ่น

การปิดประเทศของญี่ปุ่นมีสาเหตุหลักมาจากการที่รัฐบาลโชกุนต้องการยุติการแพร่กระจายของอิทธิพลศาสนาคริสต์ในญี่ปุ่น โดยก่อนหน้าที่จะปิดประเทศในค.ศ.1639 นั้น ญี่ปุ่นได้ทำการค้าขายกับชาติตะวันตกอย่างสันติ ได้แก่ ประเทศฮอลันดา โปรตุเกส ฝรั่งเศส รวมถึงเม็กซิโกซึ่งต่อมาในอีก2-3ปี ญี่ปุ่นได้สานต่อความสัมพันธ์กับอังกฤษถึงขั้นมีการก่อตั้งอุตสาหกรรมขนาดย่อยในฮิระโตะ

นอกจากพ่อค้าชาวตะวันตกที่เข้ามาเพื่อการค้าขายแล้ว ยังมีเหล่านักบวชที่เข้ามาเพื่อเผยแผ่ศาสนาคริสต์ด้วย มีคนญี่ปุ่นจำนวนมากที่ทยอยหันมานับถือศาสนาคริสต์แทนศาสนาพุทธ ในช่วงแรกไม่มีปัญหาใดใดเกิดขึ้นจากการเข้ารีตของชาวญี่ปุ่น แต่ในเวลาต่อมาได้เกิดกระแสจากขุนนางฝ่ายในขึ้นว่า ชาวญี่ปุ่นที่เข้ารีตนั้นมีความต้องการที่จะฝึกฝักกับชาวต่างชาติ โดยกล่าวอ้างว่าจะทำให้ศาสนาคริสต์แผ่กระจายในญี่ปุ่นมากกว่า

ศาสนาพุทธ และรับวัฒนธรรมของตะวันตกเข้ามาแทนที่ ทำให้โซกุนอิเดโยชิ (อยู่ในตำแหน่ง ค.ศ.1586-1598) ตัดสินใจที่จะประกาศห้ามนับถือศาสนาคริสต์และเผาทำลายโบสถ์ทั่วประเทศในค.ศ.1614 เกิดเหตุการณ์รุนแรงในค.ศ.1652 คือ มีการฆ่าตัดศีรษะคริสตศาสนิกชนจำนวน 30 คนและพรรคพวกอีก 25 คน นอกจากนี้ยังมีนักบวช 9 คนที่ถูกฆาตกรรมก่อนจะถูกเผาไฟประหารชีวิตอย่างทารุณ การกระทำที่รุนแรงนี้นอกจากจะทำให้ศาสนาคริสต์เริ่มเลือนลางหายไปในปีนั้นแล้ว ยังก่อให้เกิดการต่อต้านโซกุนจากกลุ่มกบฏซังริตในค.ศ.1627 ที่อ้างตนว่าเป็นกลุ่มตามพระประสงค์ของผู้เป็นเจ้าของ สามารถรวบรวมคริสตศาสนิกชนได้ถึง 37,000 คน ก่อกบฏที่เกาะอมาซูกา แต่สุดท้ายก็ถูกรัฐบาลโซกุนปราบปรามอย่างรุนแรงจนเสียชีวิตทั้งเกาะ นับเป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น

ความเกรงกลัวว่าตะวันตกจะเข้ามามีอิทธิพลต่อประเทศตนเองยังไม่หมดไป เพราะโซกุนยังคงไล่ปราบปรามบรรดาคริสตศาสนิกชนอยู่ตลอด โดยมีการประกาศล่าค่าหัวให้กับผู้ที่จับได้ และเมื่อจับได้แล้วจะมีทางเลือกกว่า จะหันกลับมานับถือศาสนาพุทธหรือจะยอมถูกประหาร ในที่สุดโซกุนโทกุงาวะก็ตัดสินใจปิดตายประเทศตนเองในค.ศ.1639 ขับไล่ชาวต่างชาติออกจากประเทศจนหมด รวมทั้งในระหว่างนั้นก็ห้ามมีการค้าขายนอกประเทศอีก ชาวญี่ปุ่นที่ยังคงอยู่ในต่างประเทศก็ห้ามกลับเข้าประเทศเช่นกัน โดยกล่าวอ้างว่า ยอมสละผลประโยชน์ภายนอกเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง (ชาวญี่ปุ่น) ญี่ปุ่นจึงเริ่มนโยบายปิดประเทศตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งการตัดสินใจของโซกุนครั้งที่ส่งผลกระทบต่อภายในประเทศเป็นอย่างมากในเวลาต่อมา

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมภายหลังการปิดประเทศ

นับตั้งแต่ประเทศญี่ปุ่นถูกรัฐบาลในการปกครองของโซกุนตระกูลโทกุงาวะตัดสินใจปิดประเทศตั้งแต่ ค.ศ.1639 จนถึงสมัยที่ต้องเปิดประเทศอีกครั้งในค.ศ.1854 ปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลมาจากการปิดประเทศนั้นเพิ่มขึ้นเรื่อยมา ซึ่งปัญหาหลักมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ

1) ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

เริ่มต้นจากการที่รัฐบาลบาฟูกุยังคงใช้ระบบการบริหารประเทศแบบเดิมมาตั้งแต่เริ่มปิดประเทศหนึ่งในนั้นคือการไม่พัฒนาแผนเศรษฐกิจทางการเกษตรทั้งที่ในระยเวลานั้นญี่ปุ่นที่ปิดประเทศยังคงสังคมเกษตรกรรมเอาไว้ ต่างจากประเทศตะวันตกที่เริ่มมีการใช้วิทยาการทางด้านอุตสาหกรรมมาผสมผสานกับวิทยาการดั้งเดิม ทำให้มีการพัฒนาที่ก้าวหน้าขึ้นและนำไปสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมในเวลาต่อมา ตั้งแต่ ค.ศ.1700เป็นต้นมานับตั้งแต่ปิดประเทศ ภาษีที่ดินเก็บได้ไม่เพียงพอ อีกทั้งวิธีการจัดเก็บภาษีไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในเวลานั้น การจัดเก็บภาษีบางแห่งยังใช้อัตราเก่า เงินภาษีใช้สอยไปกับการจัดกิจกรรมที่เกิดเฉพาะในเมืองเอโดะ เช่น การจัดงานแต่งงาน การจัดเตรียมสถานที่เพื่อต้อนรับโซกุน เป็นต้น หนึ่งในบทบาทสำคัญในสังคมก็คือชาวนาที่ถูกกดขี่บทบาทลงเพราะความยากลำบากที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาล ผลผลิตขายไม่ได้กำไรอีกทั้งยังถูกรีดไถเงินจากเหล่าซามูไรและไดเมียว

นอกจากนั้นยังเกิดปัญหาจากภัยธรรมชาติที่จากสภาพอากาศที่ไม่ตรงตามฤดูกาลและอากาศแปรปรวน เช่น อากาศหนาวจัด แผ่นดินไหว น้ำท่วม หรือแมลงกินพืชผลจนเสียหาย และจากเหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ชาวนาในช่วงนั้นมีการฆ่าเด็กทารกเกิดขึ้น โดยเรียกว่า “พิธิมะบิกิ” (Mabiki) โดยมีเหตุผลที่ว่าถ้าปล่อยให้เด็กเกิดมาก็จะทำให้มีการบริโภคมากขึ้นและฐานะจะยิ่งยากจนลง ความยากลำบากนี้ก่อให้เกิดขบถชาวนาหลายครั้งแต่ก็ถูกปราบปรามจากรัฐบาลจนหมดสิ้น ถึงอย่างนั้นความเชื่อใจและศรัทธาที่มีต่อรัฐบาลก็เริ่มหมดลง นำมาสู่ความระส่ำระสายของอำนาจรัฐบาลบาฟูกุ (ริชาร์ด สตอร์รี่, 2520 : 70)

2) ปัญหาทางด้านการเมืองและสังคม

นอกจากชาวนาที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจแล้ว เหล่าชาмуไรในอดีตเป็นหนึ่งในชนชั้นสูงของสังคม มีอำนาจและอิทธิพลเหนือกว่าชนชั้นอื่นๆ ก็ถูกลดบทบาทลงจากที่เคยได้รับรายได้จากการรบ แต่เมื่อเปิดประเทศและสถานการณ์สงบลงเหล่าชาмуไรจึงว่างงาน ถึงแม้จะมีเงินภาษีจากรัฐบาลก็ตามแต่ก็ไม่เพียงพอที่จะใช้สอยและดูแลลูกน้องของตนเองได้ ทำให้เหล่าชาмуไรและไคเมียวชั้นล่างต้องตามขูดรีดเหล่าชาวนายากจนแทน นอกจากนี้ ค่าเดินทางของเหล่าไคเมียวและค่าเลี้ยงดูครอบครัวที่ต้องย้ายไปเอโดะกลับมีมากขึ้นทำให้ไคเมียวยิ่งยากจนลง ขณะเดียวกันเหล่าชาмуไรเมื่อไร้งานก็เปลี่ยนจากการทำอาชีพด้านการทหารไปประกอบอาชีพในด้านอื่นแทนเช่น นักปราชญ์ เป็นต้น ชนชั้นที่รุ่งเรืองขึ้นกลับเป็นพ่อค้าที่สามารถผูกขาดสินค้าทางการเกษตรได้จนฐานะร่ำรวยจนถึงขั้นสามารถซื้อฐานะทางสังคมกับพวกเหล่าไคเมียวได้ ที่ทำได้เช่นนี้เพราะพ่อค้ามีฐานะอยู่ตรงกลางระหว่างชาмуไรและไคเมียว มีการเกื้อกูลกันตลอดเวลาส่งผลให้ไคเมียวบางส่วนผันตัวมาเป็นพ่อค้านักธุรกิจและมองการไกลมากกว่าการค้าขายภายในประเทศ ยกตัวอย่างเช่นชาмуไรจากแคว้นซัตสึมะที่แอบค้าขายกับต่างประเทศมาเป็นเวลานาน การต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทตัวเองทำให้เหล่าชาмуไรเกิดความไม่พอใจอย่างมาก นอกจากเรื่องรายได้ไม่เพียงพอ การที่ชาмуไรต้องผันตัวไปทำอาชีพอื่นในกลุ่มของชาмуไรถือว่าการหยามเกียรติอย่างยิ่ง ความไม่พอใจต่อโชกุนจึงเพิ่มพูน เกิดการรวมตัวจากชาмуไรชั้นต่ำเพื่อก่อความรุนแรงหลายครั้ง ทำให้โชกุนต้องเสียเงินใช้จ่ายค่าเสียหายที่เกิดขึ้น แม้จะเรียกชดใช้ค่าเสียหายจากชาмуไรเหล่านั้นก็ตามแต่ไม่เพียงพอเนื่องจากการขาดรายได้ของมหาศาลของเหล่าชาмуไร (ปัญญา วิวัฒนานันท์, 2557 : 204)

ดังที่กล่าวไปข้างต้นจะเห็นว่าปัญหาทางด้านเศรษฐกิจไม่ใช่ปัญหาเดียวที่สร้างความไม่พอใจแก่ประชาชนแทบทุกชนชั้น แต่การที่รัฐบาลปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางอุดมการณ์ก็สร้างความไม่พอใจมากเช่นกัน โดยเฉพาะในประเทศญี่ปุ่นที่ถึงแม้ในช่วงค.ศ.1603 – ค.ศ.1868 จะถูกปกครองโดยรัฐบาลทหารและโชกุน แต่ความจงรักภักดีของประชาชนญี่ปุ่นต่อองค์จักรพรรดิยังคงอยู่เหมือนเดิม เกิดความคิดที่ว่าการที่โชกุนรับวัฒนธรรมขงจื้อจากจีนมาจะทำให้ความเชื่อแบบชินโตที่องค์จักรพรรดินับถือลดลง นอกจากนี้ยังมีปัญหา

ทางด้านความจงรักภักดี ในสมัยต้นโทกูงาวะ บ่าวกับนายอยู่ด้วยกันแบบมีเงื่อนไขและเรื่องส่วนตัว กล่าวคือ มีการพึ่งพาค้ำค้ำกันและกัน และมีความผูกพันที่เกิดจากการรับใช้มายาวนาน แต่ในตอนปลายของสมัยโทกูงาวะเมื่อไม่มีการสู้รบเกิดขึ้น อำนาจของเจ้าเมืองต่างๆ ก็ถูกรับรองโดยโชกุน ไม่ต้องกลัวว่าจะมีผู้ใดมาโค่นล้มอำนาจไป หน้าที่ของบ่าวจึงลดน้อยลง และทนรับใช้เพราะไม่มีทางเลือก แม้ค่าตอบแทนจะลดลงเพราะปัญหาเศรษฐกิจก็ตาม และเมื่อไม่มีการพึ่งพาค้ำค้ำกันมากเท่าเดิม ความสัมพันธ์ส่วนตัวก็ลดลงไปด้วย

ทางด้านของชาмуไรก็ถูกรัฐบาลเปลี่ยนแปลงระบบสืบทอดอำนาจดั้งเดิมไป จากที่สืบทอดกันผ่านความสามารถก็เปลี่ยนมาเป็นการสืบทอดทางฐานะทางสังคมแทน ชาмуไรที่มีลำดับสูงก็มีโอกาสมีอำนาจมีหน้ามีตา สร้างความไม่พอใจให้กับเหล่าชาмуไรชั้นต่ำและชาмуไรหนุ่มที่ต้องการความเจริญก้าวหน้าของตนเอง อีกทั้งเมื่อที่ปรึกษาโชกุนชื่อ อีอิ นาโอสุเกะ ตัดสินใจลงนามในสนธิสัญญาแฮร์ริสกับสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1854 ที่มีเนื้อหาสำคัญคือให้ญี่ปุ่นเปิดเมืองท่าทั้ง 5 เมือง ได้แก่ เมืองคานางาวะ (โยฮามา) เมืองนางาซากิ เมืองนิงาตะ เมืองฮิโอบะ (โกเบ) และเมืองชิโมดะ การบังคับให้ญี่ปุ่นเก็บภาษีที่ไม่เป็นธรรม โดยผลการขัดต่อคำสั่งขององค์จักรพรรดิ เหล่าชาмуไรที่ไม่พอใจต่อการบริหารของรัฐบาลชุดนี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ก็รวมตัวกันเพื่อทำการปฏิวัติ จนเกิดคำพูดที่ว่า “ถวายเป็นเกียรติแก่องค์จักรพรรดิ ชับไล่พวกป่าเถื่อน ปิดเมืองท่าปฏิรูปประเทศ” (ริชาร์ด สตอร์รี่, 2520: 72)

ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหามากมายที่รัฐบาลโทกูงาวะสร้างขึ้นนั้น ทำให้อำนาจของตนเองบั่นทอนลงเรื่อยๆ รวมถึงผู้นำเมืองต่างๆ ก็ไร้ความสามารถที่จะแก้ปัญหานี้ได้ ทำให้เหล่าชาмуไรชั้นสูงที่มีการศึกษารวมถึงขุนนางชั้นสูงเกิดการตระหนกถึงความคิดริเริ่มต่างๆ ก่อให้เกิดการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งการศึกษาแห่งชาตินี้มุ่งเน้นไปที่วรรณกรรมคลาสสิกของประเทศญี่ปุ่นก่อนจะก่อนที่จะรับวัฒนธรรมจากจีนเข้ามา โดยศึกษางานที่สำคัญคือ โคจิกิ วรรณกรรมเรื่องแรกของญี่ปุ่นที่มีความเห็นว่าการรับวัฒนธรรมขงจื้อจากจีนจะทำให้ความเชื่อลัทธิชินโตดั้งเดิมลดลง ถึงแม้วัฒนธรรมขงจื้อนั้นจะเข้ามาในญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยคามาคุระในราวค.ศ.1200 และได้นำมาปรับเป็นขงจื้อใหม่หรือปรัชญาจูซีในช่วงของรัฐบาลโทกูงาวะนี้เอง แต่เนื่องจากขัดกับลัทธิชินโตขององค์จักรพรรดิและความขัดแย้งที่หลายฝ่ายไม่ต้องการโชกุนอีกต่อไป ทำให้มุ่งเน้นไปที่การเข้าใจวัฒนธรรมดั้งเดิมของญี่ปุ่นมากกว่า ซึ่งการศึกษานี้เป็นการลดทอนอำนาจของโชกุนที่ยึดถือความคิดขงจื้อมาแทน และฟื้นฟูอำนาจให้องค์จักรพรรดิ (ปัญญา วิวัฒนานันท์, 2557 : 212)

การเข้ามาของดัตช์ อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซียและผลกระทบต่อความมั่นคงของโซกูน

การเข้ามาของชาติตะวันตก

ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมของประเทศตะวันตกทำให้ประเทศที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ต้องการแผ่ขยายอำนาจของตนเองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาก้าวขึ้นมาเป็นคู่แข่งสำคัญกับประเทศอังกฤษที่เป็นผู้ริเริ่มการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้ต้องเกิดการตามหาแหล่งอาณานิคมใหม่เพื่อหาทรัพยากรที่มีคุณภาพแต่ราคาถูก การเข้ามาขยายอำนาจในเอเชียรวมถึงประเทศญี่ปุ่นเองจึงเริ่มต้นขึ้น

ภายใต้นโยบาย สันติสุขโทกูงาวะ ญี่ปุ่นดำเนินแผนพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมภายในตนเองอย่างเงียบสงบ ภายใต้นโยบายการปิดประเทศ ปลอดภัยจากวัฒนธรรมจีนและสร้างวัฒนธรรมของตนเอง รวมถึงการจัดการด้านอุตสาหกรรมการเกษตรด้วยตนเอง จนทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมรุ่งเรืองขึ้นในช่วงแรกของการปิดประเทศและค่อยๆ แย่ลงเนื่องจากการใช้แผนเศรษฐกิจเดิมไม่มีการพัฒนา ซึ่งประจวบกับนโยบายบังคับเปิดประเทศของชาวตะวันตกเริ่มกลายเป็นผลขึ้นมาและเริ่มรุกรานมาถึงญี่ปุ่น เพราะในขณะนั้นจีนที่นับว่าเป็นแผ่นดินใหญ่ก็ยังคงถูกบังคับให้ลงนามในสัญญานานกิงเช่นเดียวกัน ดังนั้นในสายตาตะวันตกญี่ปุ่นก็สมควรถึงเวลาที่จะเปิดประเทศแล้วเช่นเดียวกัน

ความต้องการที่ญี่ปุ่นเปิดประเทศนั้น ในสายตาของตะวันตกนอกจากเป็นการขยายอำนาจแล้วยังมีจุดประสงค์เพื่อการค้า ศาสนา และแสวงหาวัตถุดิบไปป้อนโรงงานอุตสาหกรรม โดยชาติตะวันตกได้เข้ามาเจรจาเปิดประเทศกับญี่ปุ่นอย่างจริงจังใน ค.ศ. 1844 ชาติแรกคือ ฮอลันดา ได้เข้าติดต่อกับทางโซกูนให้เปิดเมืองท่าที่นางาซากิ ซึ่งญี่ปุ่นก็ได้ปฏิเสธไป ต่อมาตามว่าด้วยอังกฤษและรัสเซีย แต่ด้วยไม่สามารถจัดการการแบ่งผลประโยชน์ในจีนได้จึงไม่สามารถเข้ามาเจรจากับญี่ปุ่นได้สำเร็จ แต่สุดท้ายแล้วใน ค.ศ. 1854 อเมริกาเป็นประเทศแรกที่สามารถทำให้ญี่ปุ่นยอมจำนนและเปิดประเทศได้อีกครั้ง

การเข้ามาของสหรัฐอเมริกาและผลกระทบต่อความมั่นคงของโซกูน

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศใหม่ เป็นประเทศที่พึ่งปลดแอกจากแผ่นดินอังกฤษได้ไม่นานนัก ดังนั้นจึงพยายามดำเนินการทางการค้าเพื่อแสวงหาผลกำไรเข้าสู่ประเทศให้มากที่สุด อีกทั้งญี่ปุ่นยังดูเหมือนจะมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่อสหรัฐอเมริกาอีกด้วย เพราะว่าด้านตะวันออกของญี่ปุ่นอยู่ไม่ไกลจากสหรัฐอเมริกาและรัสเซียมากนัก อเมริกาจึงให้ความสนใจกับญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก

ในวันที่ 8 กรกฎาคม 1853 กองทัพเรือสหรัฐอเมริกาจำนวน 4 ลำ หรือที่รู้จักกันในภายหลังว่า “เรือดำ” นำโดยนายพลเรือจัตวาแมทธิว เพอร์รี่ ได้นำเรือเข้ามาเทียบท่าที่อ่าวเอโดะเพื่อยื่นสาส์นต่อญี่ปุ่นในการเจรจาเปิดประเทศเพื่อการค้า หากแต่ในระหว่างนั้นเกิดการแตกแยกทางความเห็นออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่

สนับสนุนให้ขับไล่ชาวต่างชาติ กับฝ่ายที่เห็นตามความจริงว่าไม่สามารถทำอะไรได้นอกจากทำตามข้อเรียกร้องของอเมริกา ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในรอบร้อยปีที่รัฐบาลและโชกุนไม่สามารถตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งได้ และโชกุนแสดงความอ่อนแอออกมาผ่านการที่แอบติดต่อกับองค์จักรพรรดิเพื่อขอความคิดเห็นในเรื่องนี้ และได้ผลสรุปว่าญี่ปุ่นเองยังไม่สามารถให้คำตอบได้ และขอเสนอคำตอบนี้โดยขอเวลาหนึ่งปี ซึ่งอเมริกายินยอมตามเงื่อนไข

ค.ศ. 1854 นายพลเรือจัตวาแมทธิว เพอร์รี่ได้นำกองกำลังเรือกลับมาที่เอโดะอีกครั้งตามที่สัญญาเอาไว้ โดยครั้งนี้นำมาถึง 7 ลำเพื่อกดดันต่อญี่ปุ่น จนในที่สุดญี่ปุ่นจึงต้องจำนนยอมลงนามกับ สหรัฐอเมริกา โดยเรียกว่า สนธิสัญญาคานางาวะ (Treaty of Kanagawa) โดยญี่ปุ่นยอมทำตามสัญญาว่าจะเป็นผู้จัดหาถ่านหิน เสิร์อาหาร และปฏิบัติต่อลูกเรือชาวอเมริกาอย่างดี แต่สนธิสัญญานี้ก็ถือได้ว่ายังไม่เป็นการเปิดประเทศค้าขายอย่างสมบูรณ์

เนื่องจากสนธิสัญญาคานางาวะยังไม่นับว่าเป็นสนธิสัญญาทางการค้าอย่างสมบูรณ์ ค.ศ. 1858 นายเทวาร์นเซนต์ แฮริส กงสุลชาวอเมริกันได้รับหน้าที่จากประธานาธิบดีเจมส์ บูแคนันให้มาเจรจากับญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง โดยเรียกสัญญานี้ว่า สนธิสัญญาแฮริส โดยในสัญญานี้ได้บัญญัติกฎไว้ร่วมกัน 8 ประการ คือ

- 1.) นับตั้งแต่ทำสัญญาญี่ปุ่นกับอเมริกาจะคงไว้ซึ่งมิตรภาพ มีการแลกเปลี่ยนทางการทูตและกงสุลซึ่งกันและกัน
- 2.) เปิดเมืองท่าเพิ่มเพื่อให้อเมริกาทำการค้าขาย คือ เมืองคานางาวะ (โยฮามา) เมืองนางาซากิ เมืองนิงาตะ เมืองฮิโอบะ (โกเบ) และเมืองชิโมดะ
- 3.) รัฐบาลญี่ปุ่นจะเก็บภาษีขาเข้าและขาออกเพียงร้อยละ 5 ต่อสินค้าหนึ่งชนิด
- 4.) คนอเมริกาจะอยู่ในอำนาจกงสุลของตนเอง เมื่อกระทำความผิดไม่จำเป็นต้องขึ้นศาลของญี่ปุ่น
- 5.) คนอเมริกาสามารถเข้าออกได้อย่างอิสระภาพ ในบริเวณเมืองท่าที่เปิดให้มีกำหนดเขตประมาณ 25 ไมล์
- 6.) ญี่ปุ่นต้องยอมให้อเมริกาประกอบศาสนกิจภายในเขตที่อนุญาตให้
- 7.) หากมีการก่อการร้าย รัฐบาลญี่ปุ่นมีอำนาจเพียงแค่ส่งตัวผู้ร้ายให้กับทางอเมริกาเท่านั้น
- 8.) อเมริกายินยอมขายเรือรบ เรือสินค้าและอาวุธให้แก่รัฐบาลญี่ปุ่น และจะยอมจัดครู หรือนายทหารมาให้ถ้าญี่ปุ่นต้องการ (สงวน อึ้งคง 2508, : 240)

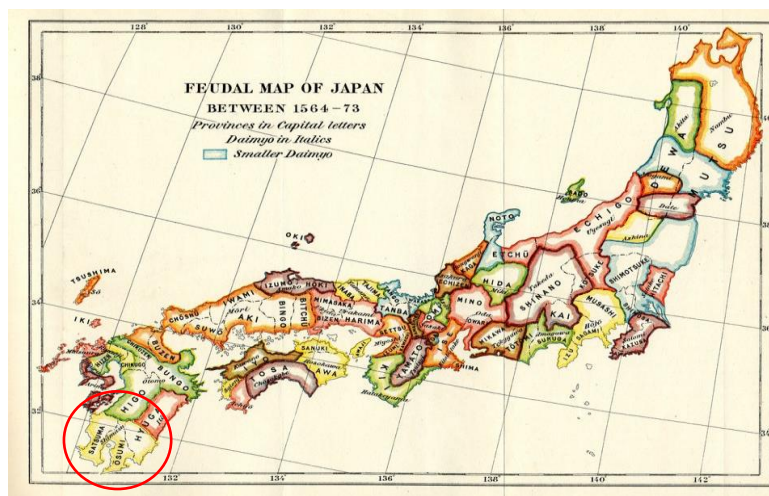
เพื่อให้สนธิสัญญาเสร็จสมบูรณ์ รัฐบาลจะต้องยื่นเรื่องให้กับองค์จักรพรรดิเพื่อลงพระปรมาภิไธย แต่เนื่องจากการกระทำนี้เกิดขึ้นอย่างอุกอวกโดยที่ปรึกษาโชกุนอย่าง อีอิ นาโอะสุเกะ ที่ตัดสินใจยอมทำสนธิสัญญาซึ่งขัดต่อพระประสงค์ขององค์จักรพรรดิ และข้อเสียของสัญญาคืออนุญาตให้ชาติตะวันตกเอาเปรียบญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก จึงเกิดการประท้วงต่อต้านการกระทำของ อีอิ นาโอะสุเกะ อย่างรุนแรง จนเกิดคำขวัญที่ว่า “จักรพรรดิทรงพระเจริญ จงขับไล่พวกป่าเถื่อนออกไป” สิ่งที่ทำให้สถานการณ์ของรัฐบาลแยลงกว่าเดิมคือการที่ อีอิ นาโอะสุเกะ ส่งกองกำลังไปปราบปรามผู้ประท้วงอย่างรุนแรง จนกลายเป็นผู้ที่ชาวญี่ปุ่นเกลียดชังมากที่สุด นอกจากนี้ การทำสนธิสัญญาแอสึ ยังแสดงถึงความอ่อนแอของโชกุนที่นอกจากจะยินยอมให้ชาติตะวันตกเข้ามาข่มเหงประเทศตนเองได้แล้ว ยังเป็นครั้งแรกในรอบหลายปีที่โชกุนยอมอนุญาตให้ชาวต่างชาติเข้าพบตนเองได้ทั้งที่โดยปกติแล้วจะไม่มีใครนอกสามารถพบโชกุนได้เลย รวมถึงการที่โชกุนแอบส่งสาสน์เพื่อปรึกษาองค์จักรพรรดิอย่างลับๆ เช่นกัน

การยอมเปิดประเทศจำนวนต่อชาติตะวันตกเช่นนี้ ยังทำให้ อีอิ นาโอะสุเกะ ต้องพบกับจุดจบของชีวิตในเช้าตรู่ของฤดูหนาวค.ศ. 1860 จากการถูกลอบสังหารโดยลุ่มหัวรุนแรงแห่งเมืองมิโตะ ขณะที่กำลังเดินทางเข้าสู่เอโดะ เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่ามีหลายกลุ่มที่ไม่เกรงกลัวต่ออำนาจของรัฐบาลโชกุนแล้ว ฝั่งของรัฐบาลโชกุนเองก็เพิ่มมาตรการป้องกันตนเองโดยการเกณฑ์คนมาอารักขาตนเองมากขึ้น กฎเกณฑ์ที่เคยตั้งให้เหล่าไดเมียวต้องผลัดเวรเดินทางมาที่เอโดะก็ลดหย่อนลงไปด้วยจนในที่สุดก็ล้มเลิกไป เหล่าขุนนางที่มีความรู้รวมทั้งเหล่าซามูไรที่มีการศึกษาที่เริ่มหันมาศึกษาถึงระบบของโชกุนอย่างแท้จริงและตั้งคำถามว่า อำนาจของโชกุนนั้นมีที่มาอย่างไร ก็ให้เกิดการคัดค้านอำนาจของโชกุนและต้องการฟื้นฟูอำนาจองค์จักรพรรดิแพร่กระจายไปทั่วประเทศ โดยมีแกนนำจากแคว้นสำคัญอย่างแคว้นซัตสึมะ

บทบาทของซามูไรแห่งแคว้นซัตสึมะกับการโค่นล้มระบอบโชกุน

ความสำคัญของแคว้นซัตสึมะ บทบาทด้านเศรษฐกิจและจุดยืนทางการเมือง

แคว้นซัตสึมะเป็นแคว้นทางตอนใต้ของญี่ปุ่น(ปัจจุบันคือเมืองคาโกชิมะ) อยู่ห่างไกลจากเมืองหลวงอย่างเอโดะประมาณ 1,300 กิโลเมตร (Kraikorn Charmikorn, 2557) อาณาเขตของแคว้นกินพื้นที่ทางตอนใต้จนถึงเกาะคิวชู

รูปภาพแผนที่แคว้นซัตสึมะ

(ที่มา : https://www.reddit.com/r/feudal_map_of_japan_3238x2483_end_of_sengoku)

แคว้นซัตสึมะอยู่ห่างไกลเมืองหลวงและในช่วงปิดประเทศที่เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมมากมาย แต่ภายในแคว้นซัตสึมะที่มีเดเมียวที่เข้มแข็งและมีวิสัยทัศน์ดีอย่าง **ชิมาสึ นาริอากิระ** สามารถนำแคว้นของตนให้อยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะด้านกองกำลังทหาร มีค่ายทหารสำหรับให้ชาмуไรที่ทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มกันแคว้นพักอาศัย ด้านการค้าและเกษตรกรรม กล่าวคือ ถึงแม้ญี่ปุ่นจะปิดประเทศแต่ในระหว่างนั้นซัตสึมะได้มีการทำการค้าขายกับต่างประเทศ คือ ประเทศอังกฤษมาอย่างลับๆ นานแล้ว โดยมีชิมาสึ นาริอากิระที่มีความสนใจในวิทยาการและเทคโนโลยีตะวันตกเป็นผู้นำ แต่เนื่องจากเป็นเมืองที่ห่างไกลจึงไม่ได้เป็นจุดสนใจจากรัฐบาลนัก แต่ถึงอย่างนั้นด้วยการมีวิสัยทัศน์กว้างไกลของ ชิมาสึ นาริอากิระ รวมถึงกิตติศัพท์ด้านความสามารถในเรื่องฟันดาบ ยิงธนู บังคับม้า รวมถึงการมีการศึกษาสูง หัวไว เฉลียวฉลาด อีกทั้งสามารถอ่านภาษาดัตช์ได้ (Kraikorn Charmikorn, 2557) ทำให้ได้รับเข้าเป็นที่ปรึกษาให้แก่รัฐบาล โดยมีที่ปรึกษาเป็นชาмуไรหนุ่มที่มีวิสัยทัศน์คล้ายกัน มีความเข้มแข็งและเป็นชาмуไรอย่างแท้จริงอย่าง **ไซโง ทากาโมริ** (ค.ศ.1828-ค.ศ.1877) จนได้รับการยกย่องจากบรรดาเหล่าชาмуไรในแคว้น และบุคคลสำคัญทางการเมืองของซัตสึมะ ได้รับความไว้วางใจให้ติดตามไปยังเมืองเอโดะซึ่งต่อมาไซโกได้กลายเป็นผู้นำในการนำแคว้นซัตสึมะโค่นล้มระบอบโชกุน

ตลอดการมีชีวิตของชิมาสึ เขาเป็นผู้นำแคว้นซัตสึมะให้อยู่ในกลุ่มของโคบุกัตไตมาตลอด กลุ่มโคบุกัตไตนั้นก่อตั้งโดยมะสึโตะระ โยะชินะงะและมะสึโตะระ คะตะโมะริ เป็นหนึ่งในกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ตอนที่ตะวันตกกลับเข้ามาในญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง กลุ่มโคบุกัตไตนั้นสนับสนุนการอยู่ร่วมกันของอำนาจโชกุนและราชสำนัก ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่ต้องการคืนอำนาจให้แก่องค์จักรพรรดิ และยืนหยัดที่จะต่อต้านชาติตะวันตก เรียกว่า กลุ่มชนโนอิจิ ที่มีบทบาทระดับชาติเกี่ยวกับแนวคิดล้มล้างชาติตะวันตก ซึ่งนำเสนอความคิด

นี้โดยโยเซฟ ชออิน (ค.ศ.1830-ค.ศ.1859) แต่ต่อมาเมื่อ อีอี นาโอะสุเกะ ตัดสินใจลงนามสนธิสัญญาแฮริสกับอเมริกา ทำให้แคว้นซัตสึมะที่อยู่ฝั่งโคบุกัตไตตัดสินใจที่จะย้ายไปเข้าทางฝั่งของชนโนอิจิแทน เพราะอีอี นาโอะสุเกะก้าวล่วงอำนาจองค์จักรพรรดิ แคว้นซัตสึมะไม่ต้องการที่จะรักษาให้ระบอบโชกุนอยู่คู่กับองค์จักรพรรดิอีกต่อไป ต้องการที่จะล้มระบอบโชกุนที่ยอมพ่ายแพ้ต่อตะวันตกและขัดต่อพระประสงค์องค์จักรพรรดิ แต่แผนการนี้ก็ล่มลงเมื่อเจ้าแคว้นอย่างชิมาสึได้เสียชีวิตลง ทำให้โชงที่เป็นคนสนิทของชิมาสึผู้นำคนเก่าต้องหลบหนีจากรัฐบาลพักใหญ่ ก่อนที่จะกลับมาอีกครั้งเพื่อดำเนินแผนการปราบรัฐบาลโชกุนให้หมดอำนาจโดยสมบูรณ์

แคว้นซัตสึมะกับบทบาทในการต่อต้านตะวันตกและความจงรักภักดีต่อจักรพรรดิ

หลังการเปิดประเทศอีกครั้งตั้งแต่ค.ศ.1858 เป็นต้นมา ซามูไรแคว้นซัตสึมะและซามูไรจากแคว้นใหญ่อีกสามแคว้นอย่างแคว้นโชชู แคว้นโทสะ และอิเซนก็สร้างความเสียหายให้แก่ชาวตะวันตกที่เข้ามาค้าขายและอยู่อาศัยในญี่ปุ่นบ่อยครั้ง ทั้งการลอบทำร้ายชาวต่างชาติไปจนถึงลอบสังหาร ทั้งนี้ก็เพื่อปั่นป่วนรัฐบาลให้ได้รับผลกระทบและเป็นการแสดงเชิงต่อต้านเพื่อขับไล่ชาวต่างชาติอย่างชัดเจน จนเรียกได้ว่าสร้างความเสียหายแก่รัฐบาลบาฟุกุจนต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ชาวต่างชาติอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ค.ศ.1858 เป็นต้นมา ประจวบกับในช่วงนั้นรายได้จากการจัดเก็บภาษีผูกขาดของรัฐบาลที่ลดลงตั้งแต่ค.ศ.1859 – 1868 รวมทั้งการบริหารและการป้องกันประเทศ ทำให้รัฐบาลยากจนลงอีก

การเรียกร้องให้ขับไล่ชาวต่างชาติมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในต้นค.ศ.1860 เนื่องจากความยากลำบากของประชาชนและการเข้ามามีอำนาจของชาติตะวันตกยังคงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความรุนแรงก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน แคว้นซัตสึมะสนับสนุนราชสำนักให้ผลักดันคนของราชสำนักเข้าไปทำงานในรัฐบาลบาฟุกุให้มากขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนพันธมิตรและบั่นทอนอำนาจของโชกุนให้มากที่สุด โดยตัวแทนที่ส่งเข้าไปผลักดันให้เกิดการปฏิรูปนโยบายการบริหารประเทศของโชกุนในเรื่องของการผ่อนคลายกฎระเบียบที่ไต่เมียวต้องเข้าเวรในเมืองเอโดะ และผลักดันให้ไต่เมียวมีสิทธิ์มีเสียงในการเป็นที่ปรึกษาของโชกุนด้วย

ค.ศ.1862 เกิดเหตุการณ์สำคัญที่ต่อมาถูกเรียกว่า **เหตุการณ์ริชาร์ดสัน** เมื่อชาวอังกฤษ 4 คน ได้เดินทางมายังหมู่บ้านนามามูจิ โดยสัญจรด้วยม้าที่ใช้เป็นพาหนะ ระหว่างนั้นชาวอังกฤษทั้งสี่คนได้สวนกับขบวนของเจ้าแคว้นคนใหม่ของซัตสึมะอย่างฮิสะมิตสึ ซึ่งโดยปกแล้วเมื่อซามูไรผ่านไปทีใดจะต้องมีคนก้มหัวให้ แต่ชาวอังกฤษทั้งสี่คนที่ไม่ยอมรับในวัฒนธรรมดังกล่าวไม่ปฏิบัติตาม ทำให้ฮิสะมิตสึโกรธมาก เหล่าซามูไรในขบวนจึงพากันลงดาบสังหารชาวอังกฤษทั้งหมด หนึ่งในนั้นก็คือนายริชาร์ดสัน ที่ถูกดาบฟันสาหัสแต่ยังไม่เสียชีวิตทันทีอย่างเช่นคนอื่น ทำให้ถูกซามูไรอีกหลายนายรุมประหารด้วยการแทงเข้าที่ลำตัวอีกหลายครั้งจนเสียชีวิตหลังจากนั้นไม่นาน การก่อเหตุครั้งนี้ทำให้อังกฤษโกรธมากที่ญี่ปุ่นละเมิดสัญญา โชกุนจำต้องยินยอมจ่ายค่าเสียหายให้ ในขณะที่ต้นเหตุอย่างแคว้นซัตสึมะยังคงนิ่งเฉยต่อการกระทำดังกล่าว

ค.ศ.1863 กองกำลังทั้งแคว้นโซซุและแคว้นซัตสึมะทำการโจมตีเรือของสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และ อังกฤษจนได้รับความเสียหาย เรือของอังกฤษพ่ายแพ้ต่อเรือปืนของแคว้นซัตสึมะจะต้องยอมถอยร่นกลับไป และทำให้เกิดการปิดช่องแคบชิโมะโนะเซะกิ ห้ามให้เรือจากต่างชาติสัญจรเข้ามาอีก จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ทั้ง แคว้นซัตสึมะและแคว้นโซซุได้รับการยกย่องจากประชาชนเป็นอย่างมาก และดูเหมือนจะเป็นชัยชนะที่ดี แต่ ทว่าทั้งสองแคว้นกับเกิดการแข่งขันกันมากขึ้นกว่าเดิมและมีความคิดเห็นที่ต่างกัน กล่าวคือ แคว้นโซซุที่ใช้ ความรุนแรงในการต่อต้านตะวันตกมาโดยตลอดมองว่าต้องการฟื้นคืนอำนาจองค์จักรพรรดิอย่างแท้จริง เพราะจุดประสงค์ของพระองค์คือการขับไล่ต่างชาติมาตั้งแต่แรกเริ่ม โซกุนกลับเป็นผู้ฝักใฝ่และใช้อำนาจโดย มิชอบ การแสดงความอ่อนแอของโซกุนผ่านการยอมทำสัญญาของตะวันตกทำให้ต้องการล้มล้างอำนาจโซกุน ทั้งหมด แคว้นโซซุจึงมีความต้องการให้องค์จักรพรรดิมาเป็นผู้บัญชาการกองกำลังทหารโดยตรง เพราะหากทำ เช่นนี้จะเป็นการทำลายอำนาจโซกุนอย่างมาก แต่ในทางกลับกันแคว้นซัตสึมะมองว่า การกระทำของโซซุนั้น เป็นการกระทำที่รุนแรงและก้าวร้าวเกินกว่าเหตุ จนเกิดการปราบปรามกองกำลังโซซุอย่างรุนแรงจนต้องยอม ถอยร่นกลับไป เรียกเหตุการณ์นี้ว่า **เหตุการณ์ประตุคิมมอน** โดยแกนนำจากแคว้นซัตสึมะที่ทำการ ปราบปรามโซซุครั้งนี้ก็คือซามูไรหนุ่มอย่าง ไชโง ทาคาโมริ และในปีเดียวกันนี้ซัตสึมะเองก็ได้ขัดแย้งกับทาง เอโดะเพราะต้องการให้ปิดเมืองท่าโยโกฮามา แต่รัฐบาลไม่ยินยอมเพราะตอนนั้นโยโกฮามานับว่าเป็นสวรรค์ ของการค้ากับต่างชาติ ทำให้ซัตสึมะเองตัดสินใจที่จะไม่ให้ความร่วมมือต่อ และนอกจากนี้อังกฤษเองก็ยื่น ข้อเสนอผ่านมาทางรัฐบาลถึงซัตสึมะว่าให้ตามหาตัวของคนร้ายที่ทำการสังหารชาวอังกฤษทั้งสี่นายให้ได้ และ ต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ทางอังกฤษด้วย ในขณะที่เดียวกันทางด้านของกองกำลังแคว้นเทนชูที่กล่าวอ้างว่า ต้องการปกป้องอำนาจพระจักรพรรดิ กลับนำพระจักรพรรดิมาเป็นเครื่องมือต่อรองกับรัฐบาลโซกุน เมื่อความ ถึงจักรพรรดิจึงทำให้พระองค์ไม่พอใจและเปลี่ยนจากฝั่งชนโนอิจิมายู่ฝั่งโคบุกัตไตแทน

ต่อมาปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ.1864 ททัพพันธมิตรตะวันตก มีเรือรบ 9 ลำ ประกอบด้วยเรือรบ ฝรั่งเศส 3 ลำ เรือรบดัตช์อีก 4 ลำ และเรือรบอังกฤษอีก 2 ลำ พร้อมปืนใหญ่ 300 กระบอก เตรียมพร้อมใน การเข้าปฏิบัติการปราบโซซุที่ปิดช่องแคบชิโมะโนะไว้จนพ่ายแพ้และยอมเปิดตั้งเดิมในที่สุด โซซุต้องจ่าย ค่าเสียหายและทำให้รัฐบาลต้องยอมเปิดเมืองท่าเพิ่มให้ชาวต่างชาติอีก ผลจากการแพ้ชาวต่างชาติในครั้งนี้ ทำให้เหล่าซามูไรหัวก้าวหน้าจากแคว้นต่างๆ รวมถึงซามูไรจากแคว้นซัตสึมะเองตระหนักว่า การปิดประเทศ และต่อต้านชาวตะวันตกไปไม่ใช่ผลดีต่อญี่ปุ่นเอง และการเปิดประเทศเพื่อศึกษาวิทยาการต่างๆ จากตะวันตก จะส่งผลดีมากกว่า ถึงอย่างนั้นแล้วแผนการที่จะล้มล้างโซกุนโทกุงาวะก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง เกิด คำกล่าวจากซามูไรหนุ่มจากแคว้นซัตสึมะอย่างโอกุโบะ โทชิมิชิว่า “พวกหัวรุนแรงที่ไร้เหตุผลนั้นได้เปิดหูเปิด ตาออกมาดูโลกแล้ว และเห็นว่าการปิดประเทศเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ก็อีกต่อไป จึงพร้อมกันหันมาสนับสนุนการ เปิดประเทศ” (ปัญญา วิวัฒนานันท์ 2557 : 218) ผลจากสิ่งที่เกิดขึ้นทำให้ในที่สุดฝั่งของโคบุกัตไตได้ล่มสลาย

เพราะเราขามูไรจากแคว้นต่างๆ มองว่าต้องกำจัดอำนาจของโซกุนให้หมดอย่างสิ้นเชิงและคืนอำนาจแก่องค์จักรพรรดิ

แคว้นซัตสึมะปรองดองกับแคว้นโซชู และแผนการปิดฉากระบอบโซกุน

ปลายค.ศ.1864 พ่อค้าชาวอังกฤษชื่อ ธรอมัส เบลค โกลเวอร์ ได้เข้ามามีบทบาทในการแอบค้าอาวุธกับแคว้นต่างๆ ถึงแม้ในตอนแรกแคว้นซัตสึมะจะยังไม่ไว้วางใจและไม่ทำการค้าด้วยก็ตาม แต่พ่อค้าชาวอังกฤษคนนี้ได้เล็งผลดีโดยการแอบส่งข่าวมาเกลี้ยกล่อมว่า หากมีอาวุธพร้อมก็จะสามารถล้มล้างโซกุนได้ แคว้นซัตสึมะจึงตัดสินใจที่จะทำการค้าด้วย เฉกเช่นเดียวกับแคว้นโซชูในเวลานั้น เนื่องจากฝั่งอังกฤษมองเห็นว่าทั้งสองแคว้นนี้จะสามารถขึ้นนำญี่ปุ่นในอนาคตได้ เพราะในเหตุการณ์ใหญ่ที่เกิดการปะทะและต่อต้านชาวต่างชาติทั้งหมดมาจากทั้งสองแคว้นนี้ และแคว้นซัตสึมะเองเป็นแคว้นที่ยิ่งใหญ่ ผู้นำมีหัวก้าวหน้าในวิทยาการตะวันตก จึงมีการนำตัวแทนคนหนุ่มจากทั้งสองแคว้นไปศึกษาวิทยาการต่างๆ ที่ประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ยังแอบติดต่อกับ เรียวมะ ซามูไรหนุ่มจากแคว้นโทสะที่มีสัมพันธ์ไมตรีกับทั้งแคว้นซัตสึมะและแคว้นโซชู ให้เป็นตัวกลางในการเชื่อมสองแคว้นให้ยอมเข้าร่วมฝั่งเดียวกัน โดยแอบส่งข่าวว่ารัฐบาลโซกุนเตรียมจะทำสงครามเพื่อสั่งสอนโซชูอีกครั้ง ถึงแม้เหตุการณ์ประตูกิมมอนในค.ศ.1863 ที่นำโดยไซโก ทาคาโมริจากแคว้นซัตสึมะจะทำให้แคว้นโซชูไม่พอใจเป็นอย่างมาก แต่การที่ไซโงพยายามหลีกเลี่ยงที่จะนำทัพซัตสึมะเข้าเปิดศึกสังหารโซชูอย่างรุนแรงก็ยังสามารถบรรเทาความโกรธแค้นนี้ได้ ทำให้การเจรจาผ่านทางเรียวมะผ่านไปได้ด้วยดีในที่สุด

ค.ศ.1865 ฝรั่งเศสเคลื่อนทัพกลับมาที่อ่าวโอซาก้าอีกครั้งหนึ่ง เพื่อบีบบังคับให้จักรพรรดิลงนามในสนธิสัญญาเปิดท่าเรือเฮียวโงะ ซึ่งการมาในครั้งนี้เหมือนเป็นฟางเส้นสุดท้ายที่เหล่าแคว้นต่างๆ จะไม่ยินยอมให้โซกุนมีอำนาจอีกต่อไป เพราะกองเรือที่เข้ามานั้นในครั้งนี้เข้าใกล้ที่ประทับมากที่สุด เป็นการกระทำที่ออกอาจต่อประมุขของชาวญี่ปุ่นทั่วประเทศ และต่อมาในช่วงปลายค.ศ.1865 กองเรือฝรั่งเศสเข้ามากดดันจักรพรรดิอีกจนต้องลงนามทำสนธิสัญญาในที่สุด เหล่ากองทัพของแคว้นซัตสึมะและแคว้นโซชู รวมถึงราชสำนักก็ตัดสินใจอย่างเด็ดขาดที่จะต้องฉีกล้มโซกุนที่ไร้เสถียรภาพ และรัฐบาลยิ่งแสดงความไร้เสถียรภาพออกมาอีกเมื่อโซกุนโยชิโนบุ (อยู่ในตำแหน่ง ค.ศ.1837-ค.ศ.1913) ขึ้นมาครองอำนาจในช่วงที่สั่นคลอน และยังทำพลาดโดยการยอมเปิดสภาทำให้ฝั่งแคว้นซัตสึมะได้มีโอกาสยื่นข้อเรียกร้องให้อภัยโทษแก่โซชู แต่โซกุนโยชิโนบุปฏิเสธ ถึงอย่างนั้นก็ยินยอมลดโทษให้ซึ่งแสดงถึงความไม่เด็ดขาดและอำนาจที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน สร้างความไม่พอใจแก่คนหนุ่มแห่งแคว้นซัตสึมะและโซชูเป็นอย่างมาก

รูปภาพโชกุนโยชิโนบุ

(ที่มา : <https://mgronline.com/japan/detail/9610000100785>)

นอกจากนี้โชกุนโยชิโนบุ ถึงแม้จะได้ชื่อว่าเป็นโชกุนที่มีความเชี่ยวชาญทางการทหารอย่างมาก แต่ก็ยังเป็นโชกุนเพียงคนเดียวในประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยพำนักอยู่ในเอโดะเลย เขาใช้เวลาทั้งหมดเพื่อติดต่อทำสนธิสัญญากับฝรั่งเศสเพื่อขอให้ฝรั่งเศสช่วยเหลือและปรับปรุงโครงสร้างกองทัพให้แก่รัฐบาลบาฟุกุตามแบบอย่างของฝรั่งเศสซึ่งเป็นชาติยุโรปที่รุ่งเรืองในตอนนั้น ส่วนทางด้านยุทธโศภกรรมได้ขอความช่วยเหลือจากอเมริกา รัฐบาลบาฟุกุต้องการสร้างกองทัพที่แข็งแกร่งแบบตะวันตกเพื่อปกป้องฐานอำนาจของตนเอง การกระทำนี้ทำให้หลายฝ่ายมองว่าโชกุนและรัฐบาลไร้เสถียรภาพและยอมจำนนต่อชาติตะวันตก

ค.ศ.1866 ความมั่นใจของโชกุนโยชิโนบุว่ากองกำลังของตนมีความสามารถมากพอที่จะปราบปรามกองกำลังของแคว้นโชชูได้ เนื่องจากมีทั้งฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาช่วยเหลือ อีกทั้งกองกำลังจากแคว้นซัตสึมะด้วย ทำให้เขาตัดสินใจที่จะออกคำสั่งเพื่อทำสงครามสังฆชนโชชูเป็นครั้งที่สอง โดยที่โชกุนโยชิโนบุเองไม่ทราบว่าเป็นระหว่างนั้นซัตสึมะได้ทำสัญญาลับกับโชชูโดยผ่านเรือวาระเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และเมื่อถึงวันทำสงครามกองทัพรัฐบาลที่ไม่มีกำลังพลจากแคว้นซัตสึมะช่วยก็แพ้วราบคาบจนต้องถอยทัพกลับเอโดะไป ประชาชนเห็นภาพความพ่ายแพ้ที่ตลอดสองข้างทางที่กองทัพเคลื่อนผ่าน ยิ่งเป็นการย้ำว่ารัฐบาลบาฟุกุตอนนี้เสียความชอบธรรมและข้ออ้างสุดท้ายที่จะเป็นผู้นำในการปกครองญี่ปุ่นต่อไป เพราะกองทัพแสดงให้เห็นว่าไร้ประสิทธิภาพที่จะต่อสู้ และในที่สุดโชกุนโยชิโนบุ โชกุนคนที่ 15 ของตระกูลโทกุงาวะ ก็ตัดสินใจยื่นถวายฎีกาคืนอำนาจแก่องค์พระจักรพรรดิเมจิ(ครองราชย์ค.ศ.1867-ค.ศ.1962)ในค.ศ.1867 เป็นการสิ้นสุดอำนาจของโชกุนอย่างเป็นทางการ และคืนอำนาจแก่กษัตริย์ดั้งเดิม

อย่างไรก็ตามอำนาจของโชกุนโยชิโนบุ นั้นยังคงหลงเหลืออยู่ สร้างความหวาดระแวงให้แก่แคว้นซัตสึมะและแคว้นโซชูว่าเมื่อถวายพระราชอำนาจคืนแล้วโชกุนโยชิโนบุต้องการย้ายออกจากเมืองเกียวโตไปพำนักที่โอซาก้าแทน จะกลายเป็นการเตรียมแผนลับ ซ่องสุมกำลังพลเพื่อหาทางช่วงชิงอำนาจกลับคืนมาก็เป็นไปได้ ในเดือนมกราคมค.ศ.1868 ทางฝ่ายของแคว้นซัตสึมะและแคว้นโซชูที่เต็มไปด้วยกองกำลังพลหนุ่มเลือดร้อนพร้อมที่จะทำสงครามอยู่แล้ว แทนที่จะตัดสินใจลอยทัพรอให้ฝั่งของโชกุนโยชิโนบุบุกมาก่อน กองกำลังของแคว้นซัตสึมะและแคว้นโซชูตัดสินใจที่จะนำกองทัพเข้าบุกประชิดกำแพงเมืองเกียวโตแทน ฝั่งของโชกุนเองที่มีกำลังพลไม่น้อยก็จัดทัพออกมารับมือที่หน้าประตูเมืองเกียวโต ทำให้ทั้งสองฝั่งเกิดการปะทะกัน เป็นสงครามที่เรียกว่า **สงครามโบชิน**

สงครามโบชิน

สงครามโบชินเกิดขึ้นในค.ศ.1868 กองกำลังของผู้สำเร็จราชการแทนโชกุน 15,000 นายซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยชามุไรนั้นได้ทำการเริ่มปะทะฝั่งของชามุไรแห่งแคว้นซัตสึมะและแคว้นโซชูที่มีเพียงชามุไรแค่ 5,000 นายก่อนที่ด้านข้างกำแพงเมืองเกียวโต ถึงแม้ทางฝั่งของแคว้นซัตสึมะและแคว้นโซชูจะมีกำลังพลน้อยกว่า แต่ด้วยยุทธโศภณที่ทันสมัยอย่างปืนที่ได้รับการช่วยเหลือจากอังกฤษ ทำให้การสู้รบที่กินเวลาสองวันจบลงที่กองทัพของโชกุนแพ้ต่อกองทัพของแคว้นซัตสึมะและแคว้นโซชูอย่างราบคาบ ส่งผลให้องค์จักรพรรดิทรงมีพระราชอำนาจเต็มเหนืออดีตโชกุนโยชิโนบุอย่างสมบูรณ์ในวันที่ 3 มกราคม ค.ศ.1869 สมเด็จพระจักรพรรดิเมจิทรงมีพระบรมราชโองการประกาศฟื้นฟูพระราชอำนาจอย่างเป็นทางการ เหล่าไดเมียวที่เคยอยู่ฝั่งโชกุนยอมเปลี่ยนมารับใช้องค์จักรพรรดิแทน

รูปธงสีของแคว้นซัตสึมะในสงครามโบชิน

(ที่มา : <https://www.crwflags.com/fotw/flags/jp-satar.html>)

ภายหลังจากจบสิ้นสงครามโบชินกองกำลังส่วนหนึ่งของโชกุนได้หลบหนีไปยังเกาะฮอกไกโด และพยายามแบ่งแยกดินแดนตั้งเป็นรัฐอิสระชื่อ สาธารณรัฐเอโซะ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อป้องกันการช่วงชิงอำนาจขึ้นมาอีก กองกำลังผู้จงรักภักดีต่อองค์จักรพรรดิก็เข้ายุติการแบ่งแยกดินแดนนี้ในศึกฮะโกะตะตะ เมืองฮอกไกโด ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1869 การพ่ายแพ้ของโชกุนครั้งนี้ถือว่าการสิ้นสุดของรัฐบาลโชกุนโทกูงาวะ และเป็นการฟื้นฟูอำนาจองค์จักรพรรดิอย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ ยังมีการลงโทษโทกูงาวะด้วยการ

ออกพระราชบัญญัติกฤษฎีกาการริบทรัพย์สินโชกุนและล้มสถาบันโชกุน โดยการเคลื่อนไหวในครั้งนี้เรียกกันว่า การฟื้นฟูพระราชอำนาจสมัยเมจิ โดยตั้งคำขวัญไว้ว่า “ฟุโกกุ เคียวเฮ” ซึ่งหมายถึงการสร้างชาติที่มั่นคงทาง เศรษฐกิจและความเข้มแข็งทางทหาร (ปัญญา วิวัฒนาการ 2557 : 224)

ภาพวาดจักรพรรดิเมจิ

(ที่มา : <https://mgronline.com/japan/detail/9610000100785>)

สถานะของชาวมูไรหลังการล่มสลายของระบอบโชกุน

ภายหลังจากจากการล่มสลายของระบอบโชกุน ญี่ปุ่นเปลี่ยนผ่านจากยุคเอโดะเข้าสู่ยุคเมจิ ปกครอง โดยองค์จักรพรรดิเมจิซึ่งมีไซโง ทาคาโมริ ผู้นำแคว้นซัตสึมะเป็นหนึ่งในคณะบริหารของพระองค์ ไซโงเองเป็นหนึ่งในผู้ที่เสนอให้มีการจัดกองกำลังทหาร กล่าวคือ ในรัชสมัยเมจิ พระจักรพรรดิทรงเห็นบทเรียนจากคราวที่ ชาวมูไรพ่ายแพ้ต่ออำนาจชาติตะวันตกในยุคเอโดะมาแล้ว ดังนั้น จึงมีพระประสงค์ให้จัดการลำดับชั้นใน สังคมที่ตอนแรกมี ชาวมูไร ชาวนา ช่างฝีมือ และพ่อค้า โดยให้ยกเลิกลำดับชั้นทั้งหมด เพราะการจัดลำดับชั้น นั้นไม่เป็นที่ยอมรับของชาติตะวันตก

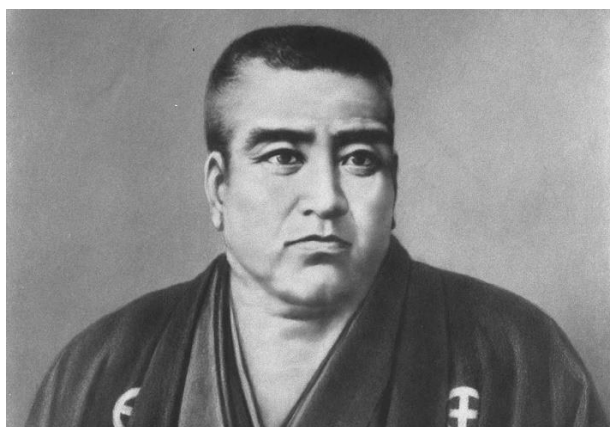
ค.ศ.1873 รัฐบาลได้มีการเก็บเงินภาษีรายได้พิเศษจากชาวมูไรและออกกฎหมายทหารตามแบบสากล โดยชายอายุ 20 ปีต้องเกณฑ์ทหาร ค.ศ.1876 ห้ามชาวมูไรพกดาบ ซึ่งการพกดาบของชาวมูไรนั้นนับเป็นสิทธิ พิเศษและเป็นเกียรติของตน เมื่อถูกกฎหมายสั่งห้าม บทบาททางสังคมของชาวมูไรก็ลดลงไปด้วย นอกจากนี้ รัฐบาลที่เคยจ่ายเงินรายปีให้แก่เหล่าชาวมูไรก็ทำการยกเลิกระบบรายปีเป็นการออกธนบัตรให้แทน ทำให้รายได้ ของชาวมูไรลดลงอย่างมาก สร้างความไม่พอใจให้แก่เหล่าชาวมูไรกระจายไปทั่วประเทศ เหตุการณ์สำคัญที่ เกิดขึ้นในค.ศ.1876 ผลจากความไม่พอใจของเหล่าชาวมูไรก็คือ เหตุการณ์ “กบฏซัตสึมะ”

กบฏซัตสึมะ เริ่มต้นจากการที่เกิดความวุ่นวายของซามูไรในหลายแคว้นทั่วประเทศโดยเฉพาะโชชู ทำให้รัฐบาลจัดการยึดอาวุธต่างๆ ของเหล่าซามูไรไปเก็บไว้ แต่สุดท้ายเหล่าซามูไรจากแคว้นซัตสึมะก็ลอบเข้าไปขโมยอาวุธกลับมาได้ โดยอ้างว่าจะมีการลอบสังหารไซโง ทาคาโมริผู้นำคนสำคัญในตอนนั้น และเมื่อเกิดความวุ่นวายในแคว้นซันไซโงที่เคยอยู่ในกลุ่มบริหารรัฐบาลเมจิในช่วงแรกตัดสินใจพากองกำลังเดินทางไปโตเกียวเพื่อเจรจาทางออก แต่กลับถูกต่อต้านจากกองกำลังทหารที่เมืองคุมะโมะโตะ การปะทะยาวนานเป็นเวลา 6 เดือน สุดท้ายกองทัพซัตสึมะและไซโง ทาคาโมริต้องยอมถอยทัพออกจากปราสาทคุมะโมะโตะ กองกำลังส่วนหนึ่งได้ทำการเข้มปุกุ (การคว้านท้องตัวเอง) ระหว่างทาง ส่วนไซโงและบริวารอีกจำนวนไม่มากถอยร่นไปที่ภูเขาชิโรยามะ ก่อนที่ไซโงที่คาดการณ์ว่ากองกำลังตนเองจะพ่ายแพ้ จึงตัดสินใจทำเข้มปุกุตัวเองแทนการถูกสังหาร ซึ่งการกระทำนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นการตายอย่างวิเศษซามูไร และได้รับการขนานนามให้เป็นซามูไรคนสุดท้ายของญี่ปุ่นอีกด้วย

รูปวาดการปะทะในยุทธการเขาชิโรยามะ

(ที่มา : <https://thehistorynow.com/battle-of-shiroyama/>)

ภาพวาดตัวจริงของไซโง ทาคาโมริ

(ที่มา : <https://thehistorynow.com/battle-of-shiroyama/>)

บทสรุป

ประเทศญี่ปุ่นตอนปลายยุคเอโดะในสมัยโชกุนโทกูงาวะได้มีการดำเนินนโยบายปิดประเทศตั้งแต่ ค.ศ.1639 เนื่องจากเกรงกลัวในการขยายอำนาจของศาสนาคริสต์ที่จะเข้ามาครอบงำความเชื่อดั้งเดิมของญี่ปุ่น ส่งผลให้จากประเทศที่เคยติดต่อกับต่างชาติกลับมาใช้แบบแผนการดำเนินชีวิตในแบบของตนเอง กล่าวคือ เมื่อญี่ปุ่นปิดรับการค้า วัฒนธรรมและศาสนาจากต่างชาติทั้งหมด ญี่ปุ่นจึงใช้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในแบบของตนเองที่กำหนดโดยรัฐบาลโชกุน โดยดำรงสังคมเกษตรกรรมไว้เพียงอย่างเดียวแตกต่างจากชาติตะวันตกที่เริ่มผสมผสานวิทยาการทางด้านอุตสาหกรรมเข้าไปด้วยจนเกิดการพัฒนาที่ก้าวหน้ากว่า การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแผนเดิมตั้งแต่สมัยเปิดประเทศนั้นถึงแม้ในระยะแรกจะประสบผลสำเร็จ แต่เมื่อเปิดประเทศนานขึ้นส่งผลให้ความรู้เรื่องในตอนแรกนั้นลดลงจนถึงจุดตกต่ำ เมื่อชนชั้นชวานาเริ่มไม่มีทุนในการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิต การค้าขายผลผลิตทางการเกษตรถูกผูกโดยรัฐบาล การขูดรีดภาษีจากรัฐบาลที่มากเกินไปนำไปสู่การก่อกบฏชวานาหลายครั้ง นอกจากนี้อีกชนชั้นหนึ่งที่ได้รับผลกระทบไม่ต่างก็นักคือ ซามูไร แต่เดิมที่ได้รับเงินจากการสู้รบแต่เมื่อปิดประเทศ ประเทศเกิดความสงบไม่เกิดการสู้รบใดใด เงินของซามูไรก็น้อยเพราะรัฐบาลที่มีเงินคลังไม่มากนักได้ลดรายได้ของซามูไรลง ส่งผลให้ซามูไรชั้นต่ำต้องขูดรีดชาวบ้านอีกทอดหนึ่ง และซามูไรบางคนต้องยอมลดศักดิ์ศรีของตนเองโดยการเลิกประกอบอาชีพซามูไรและหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน ซึ่งการที่ซามูไรเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นนั้นนับเป็นการหยามเกียรติอย่างมาก แม้แต่ระบบสืบทอดอำนาจของซามูไรโชกุนก็เปลี่ยนการสืบทอดจากความสามารถเป็นฐานะทางสังคม ดังนั้นซามูไรชั้นต่ำจึงไม่สามารถก้าวหน้าในอาชีพของตนได้ ทำให้ก่อความวุ่นวายทั่วทุกพื้นที่ในประเทศ

การปราบจลาจลในประเทศยังไม่เรียบร้อยดินนั้กปัจจัยจากภายนอกอย่างชาติตะวันตกก็เข้ามากดดันให้รัฐบาลต้องรับมือ ญี่ปุ่นถูกบีบบังคับให้เปิดประเทศจากชาติมหาอำนาจอย่างฝรั่งเศส อังกฤษ รัสเซีย และฮอลันดา ซึ่งแม้ตอนแรกจะปฏิเสธเป็นผลสำเร็จแต่เมื่อนายพลเรือจัตวาแมทธิว เพอร์รี่นำทหารชาวอเมริกันได้นำกองกำลังเรือรบขนาดใหญ่ซึ่งชาวญี่ปุ่นไม่เคยเห็นมาก่อน หรือที่เรียกว่า “เรือดำ” เข้ามากดดันญี่ปุ่นถึงสองครั้ง โดยครั้งแรกในค.ศ.1854 ญี่ปุ่นได้ปฏิเสธโดยอ้างว่าขอเวลาให้ตนเองได้คิดไตร่ตรองเสียก่อน แต่ในครั้งที่สองก็ยินยอมที่จะทำสนธิสัญญาคานางาวะว่าด้วยเรื่องของการค้า แต่สหรัฐอเมริกา มองว่ายังไม่เพียงพอจึงส่งนายแฮริสกงสุลชาวอเมริกันกลับมาที่ญี่ปุ่นอีกครั้งในค.ศ.1858 และท้ายที่สุด อีอิ นาโอสุเกะ ที่ปรึกษาโชกุนก็ตัดสินใจพลาดลงนามในสนธิสัญญาแฮริสครั้งนี้โดยพลการขัดกับคำสั่งขององค์จักรพรรดิ สร้างความไม่พอใจต่อชาวญี่ปุ่นอย่างมากที่กระทำการดูหมิ่นองค์จักรพรรดิที่เปรียบเป็นสิ่งที่ชาวญี่ปุ่นเคารพสูงสุด นอกจากนี้สนธิสัญญายังว่าด้วยการเอาเปรียบในด้านการเก็บภาษี และญี่ปุ่นไม่สามารถดำเนินคดีแก่ชาวอเมริกันที่ก่อเหตุไม่สงบในประเทศได้ ความไม่พอใจของประชาชนสั่งสมเพิ่มมากขึ้นจนก่อให้เกิดการลอบสังหารอีอิ นาโอสุเกะ

ในระหว่างนั้นแคว้นใหญ่ในประเทศญี่ปุ่นเกิดการต่อต้านโชกุนมากขึ้นรวมถึงแคว้นซัตสึมะที่มีบทบาทอยู่ในรัฐบาลช่วงนั้น แม้แคว้นซัตสึมะจะพยายามช่วยรัฐบาลปราบปรามพวกกลุ่มหัวรุนแรงที่ต่อต้านชาวตะวันตกอย่างแคว้นโชชูและพยายามคงสถานะของโชกุนและองค์จักรพรรดิให้อยู่ร่วมกันได้ แต่ลึกๆ แล้วทางด้านของซามูไรจากแคว้นซัตสึมะเองก็ไม่ได้พอใจในการปกครองของโชกุนนัก และเป็นฝ่ายที่สร้างความไม่สงบให้แก่ชาติตะวันตกอยู่หลายครั้ง เช่น เหตุการณ์ริชาร์ดสันที่สังหารชายชาวอังกฤษในค.ศ.1862 แต่เมื่อเกิดการปะทะอย่างจริงจังทำให้แคว้นซัตสึมะทราบว่าตนเองไม่สามารถสู้กับยุทธโศภกรณ์ของตะวันตกได้ ความคิดที่ต่อต้านตะวันตกจึงเปลี่ยนเป็นการต้อนรับแทน และตั้งใจจะล้มระบอบโชกุนที่อ่อนแอลงเพื่อฟื้นคืนอำนาจองค์จักรพรรดิที่ถูกกดอยู่หลังอำนาจของโชกุนมายาวนาน สิ่งที่ทำให้แคว้นซัตสึมะจากฝ่ายที่พยายามประนีประนอมเปลี่ยนเป็นฝ่ายต่อต้านโชกุนอย่างเต็มตัวคือเหตุการณ์ที่อ้อทำการลงนามสนธิสัญญา แฮริส และโชกุนปล่อยให้เรือของตะวันตกเข้ามาจอดต้นใกล้พระที่นั่งขององค์จักรพรรดิในค.ศ.1865 แคว้นซัตสึมะที่ในตอนแรกนั้นเป็นศัตรูกับโชชูเพราะเคยทำการปราบปรามกองกำลังโชชูมาก่อนในเหตุการณ์ประตุคิมมอน (ค.ศ.1863) แต่เพราะความเฉลี่ยวฉลาดในการประนีประนอมของโชโก ทาคาโมริซามูไรผู้นำแห่งแคว้นซัตสึมะ ในศึกคราวนั้นที่ประตุคิมมอน ทำให้เมื่อแคว้นซัตสึมะเปลี่ยนใจมาอยู่ฝ่ายต่อต้านโชกุนอย่างเต็มตัว สามารถกลับมาปรองดองกับโชชูได้โดยมีเรือมะซามูไรจากแคว้นโทสะเป็นคนเชื่อมสัมพันธ์ โชกุนในตอนนั้นอยู่ในช่วงผลัดเปลี่ยนตำแหน่ง โชกุนคนใหม่ชื่อโยชิโนบุขึ้นมารับตำแหน่งโชกุนในช่วงที่อำนาจสั่นคลอน โยชิโนบุเองสนใจแต่เรื่องของกองกำลังทหาร และคิดว่าทางฝั่งของตนนั้นยังมีกำลังมากพอที่จะกอบกู้อำนาจของโชกุนคืน เพราะมีทั้งประเทศฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา รวมถึงกองกำลังจากแคว้นซัตสึมะที่โยชิโนบุเองไม่ทราบว่าแคว้นซัตสึมะได้ย้ายข้างไปอยู่กับแคว้นโชชูแล้ว โยชิโนบุมั่นใจว่าการทำสงครามปราบแคว้นโชชูครั้งนี้ต้องชนะ แต่เมื่อการรบขาดแคว้นซัตสึมะเข้าช่วยจึงส่งผลให้กองกำลังของโชกุนโยชิโนบุแพ่ราบคาบ ความพ่ายแพ้ประจักษ์ต่อสายตาประชาชนและโชกุนไม่สามารถรักษาอำนาจของตนเองไว้ได้ จนในที่สุดค.ศ.1868 โชกุนโยชิโนบุต้องตัดสินใจถวายฎีกาคืนอำนาจแก่องค์จักรพรรดิตั้งเดิม แต่ถึงอย่างนั้นแล้ว กลุ่มคนที่ยังภักดีต่อโชกุนยังหลงเหลืออยู่มาก กองกำลังแคว้นซัตสึมะและโชชูจึงได้เดินทางไปปราบปรามจนหมดสิ้น ส่วนหนึ่งเสียชีวิตและส่วนหนึ่งยอมรับใช้อ้องค์จักรพรรดิแทน เรียกเหตุการณ์ครั้งนี้ว่า สงครามโบชิน แม้จะจบสงครามลงแล้ว ทางฝั่งของผู้ภักดีต่อโชกุนเองก็ยังพยายามแบ่งแยกดินแดนตั้งเป็นรัฐอิสระชื่อ สาธารณรัฐเอะโสะ แต่ท้ายที่สุดก็ถูกแคว้นซัตสึมะนำกำลังเข้าปราบปรามได้อยู่ดี และเป็นเหตุการ์ที่ทำให้โชกุนสิ้นสุดอำนาจลงอย่างถาวรตรงกับค.ศ.1869 องค์จักรพรรดิฟื้นฟูอำนาจกลับมาปกครองญี่ปุ่นตามเดิม ทำให้ประเทศญี่ปุ่นสงบสุขและปกครองโดยมี้องค์จักรพรรดิเป็นประมุขสูงสุดมาจนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- ริชาร์ด สตอร์รี่. **ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่**. แปลโดยพรรณิ์ สรุงบุญมี,ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2520.
- จันทร์ฉาย ภัคอธิคม. **“ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่”**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549.
- สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม. **“ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่”**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ศิริพร ดาบเพชร **“ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่: จากปลายสมัยโทกูงาวะถึงสิ้นสุดจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น”**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2556.
- ณัฐกานต์ หาญภักดีสกุล,**การสื่อสารวิถีบูชิโดในหนังสือการ์ตูนและแอนิเมชันญี่ปุ่นแนวซามูไรล้ำยุค,** (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต/คณะนิเทศศาสตร์/จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,/ 2557), หน้า 8.
- ปัญญา วิวัฒนานันท์. **“โชกุน700ปีประวัติศาสตร์ซามูไรและรัฐบาลทหารญี่ปุ่น”**. กรุงเทพฯ : ยิปซี กรุ๊ป, 2557.
- Kraikorn Charmikorn. (3 มีนาคม 2557). **นาริอะกิระ - 1 ไตเมียวเหนือไตเมียว**. Japan Travel. <https://th.japantravel.com/คาโงชิมะ/นาริอะกิระ-ไตเมียวเหนือไตเมียว/10650>
- zoltán horváth. (26 มีนาคม 2557). **Satsuma Domain**. FOTW Flags Of The World website. <https://www.crwflags.com/fotw/flags/jp-satar.html>
- ดวงธิดา ราเมศวร์. **ประวัติอารยธรรมเอเชียญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : กอแก้ว, 2559.
- ผศ.ดร.ศิริพร ดาบเพชร. **ญี่ปุ่นกับการสร้างจักรวรรดินิยม**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2559.
- ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า. **“ญี่ปุ่นสมัยใหม่”**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2560.
- กรกิจ ดิษฐาน. **“ปฏิวัติเมจิ”**. กรุงเทพฯ : ยิปซี กรุ๊ป, 2561.
- โฆเซิต ทิพย์เทียมพงษ์. (8 ตุลาคม 2561). **ร้อยห้าสิบปีของการปฏิวัติเมจิ(1): ภาพกว้างกับภูมิหลัง**. ญี่ปุ่นมุมลึก. <https://mgronline.com/japan/detail/9610000100785>
- ยศไกร ส.ต้นสกุล. **“ปัญญาญี่ปุ่น จากยุคสร้างชาติสู่ยุคดิจิทัล”**. กรุงเทพฯ : รุ่งอรุณ พับลิชชิ่ง, 2562.